

De keuzes die wij vandaag maken, bepalen de wereld van morgen.

Dit is een inspirerende toekomstkaart voor Zuidoost-Fryslân. De posities van de elementen (zoals gebouwen en parken) zijn niet gebaseerd op de werkelijkheid.

Regioplan Zuidoost-Fryslân 2045

Nationaal programma vitale regio's

Samen sterk voor de regio

Deze partijen voelen zich betrokken bij Zuidoost-Fryslân 2045.

- Arbeidsmarktregio Fryslân Werkt
- Bibliotheek zuidoost-Fryslân
- Biosintrum
- Caparis
- Centrummanager Drachten
- Commerciële Club Ooststellingwerf
- Data Fryslân
- Dijkstra Draisma
- Elan zuidoost-Fryslân
- Europapact Fryslân
- FB Oranjewoud
- Firda
- Fries Integraal Zorgakkoord
- Friese Milieu Federatie
- Friese Preventieaanpak
- Frisius MC Heerenveen
- Fryske Gea
- Fumo
- Gebiedscoöperatie Zuidoost Friesland
- Generatie Fryslân 35
- Green Inclusive
- Innovatiecluster Drachten
- Innovatiepact Fryslân
- Innovatiepact Fryslân / wrk.frl
- It lege midden
- Landschapsbeheer Friesland
- Liander
- LTO Noord
- Marc Lammers - spreker
- Museum Belvédère
- Museum DR8888
- NHL Stenden
- Omrin
- Ondernemerskring Opsterland
- P10
- Planbureau Fryslân
- Qbuzz
- Rabobank Heerenveen-Zuidoost Friesland
- Rijk
- RUG campus Fryslân
- Samenwerkingsverband Primair Onderwijs Friesland (SWV Friesland)
- Samenwerkingsverband Zuidoost-Friesland VO
- Scala Welzijn
- Schouwborg De Lawei
- SNN
- Staatsbosbeheer
- Stichting Landschapsbeheer Friesland
- Stichting maatschappelijk onderneming Smallerland
- Stichting sociaal en vitaal
- Stichting Toerisme Regiomarketing Zuidoost Friesland
- UWV Fryslân
- Van Wijnen
- VanHall Larenstein
- Veiligheidsregio Fryslân
- Vereniging Circulair Friesland
- VNO NCW / MKB Noord
- Wetsus
- WoonFriesland
- Ziekenhuis Nij smellinghe

Organisaties die zich herkennen in deze visie en willen bijdragen aan de uitvoering, zijn van harte welkom om zich aan te sluiten bij dit regioplan. Samen bouwen we verder aan een vitaal Zuidoost-Fryslân.

3. Tijd om uit de coulissen te stappen

Zuidoost-Fryslân laat van zich horen

Wist u dat Zuidoost-Fryslân al tien jaar behoort tot de drie snelst groeiende regio's van Nederland? En dat twee van onze vijf gemeenten tot de top tien behoren als het gaat om het aantal hightechbedrijven per inwoner? Het zijn feiten die vaak verbazing oproepen.

Waarom gaat het gesprek zo vanzelfsprekend over Eindhoven of Amsterdam, maar nauwelijks over Zuidoost-Fryslân, terwijl we daar direct op volgen?

Die verbazing is begrijpelijk. Zuidoost-Fryslân neemt een bijzondere positie in. We passen niet in de gebruikelijke categorieën: te landelijk om als stedelijk groeigebied te worden gezien en tegelijkertijd te dynamisch om als krimpregio te worden bestempeld. Juist daardoor blijven we te vaak buiten beeld en profiteren we onvoldoende van nationaal beleid dat vooral is ingericht op grote steden of op gebieden met structurele krimp. Met het Regioplan dat nu voorligt, zetten we een duidelijke stap om die positie te doorbreken. Het is tijd om zichtbaar te worden en onze plek op het podium in te nemen.

Onze economische groei en innovatiekracht vormen daarbij een stevig vertrekpunt, maar zij vertalen zich niet vanzelfsprekend in brede welvaart en toekomstperspectief voor iedereen. Ook in Zuidoost-Fryslân staan we voor samenhangende opgaven op het gebied van wonen, bereikbaarheid, arbeidsmarkt, zorg en leefomgeving. Het Nationaal Programma Vitale Regio's biedt het kader om deze opgaven integraal en gebiedsgericht aan te pakken, zodat onze kracht ook op de lange termijn bijdraagt aan een vitale en veerkrachtige regio.

Dat doen we door innovatie bewust in te zetten als vliegwiel. Zuidoost-Fryslân beschikt over een schat aan innovatieve bedrijven, kennis en vakmanschap. Die kracht benutten we om maatschappelijke opgaven aan te pakken en brede welvaart te versterken, en om te laten zien dat een regio als de onze van betekenis is voor Friesland, Noord-Nederland en daarbuiten.

Ik ben trots op de visie die hier ligt en op de manier waarop deze tot stand is gekomen. Regiogemeenten trekken hierin samen op met het Rijk, de provincie Fryslân, Wetterskip Fryslân, bedrijven en maatschappelijke partners en nemen gezamenlijk verantwoordelijkheid voor de toekomst van Zuidoost-Fryslân. Geen kortstondig programma, maar een strategische koers voor de komende twintig jaar, uitgewerkt in opeenvolgende uitvoeringsagenda's.

Met dit Regioplan zetten we Zuidoost-Fryslân nadrukkelijk op de kaart. Niet om te zeggen dat we er al zijn, maar om te laten zien wat we kunnen bereiken als we onze krachten bundelen.

Ik nodig u van harte uit om mee te doen. Laten we samen bouwen aan een innovatief, veilig, leefbaar en klimaatbestendig Zuidoost-Fryslân waarin brede welvaart voor iedereen vanzelfsprekend is.

Iedereen die hieraan bijdraagt, wens ik veel succes en inspiratie toe.

Toi, toi, toi.

Andries Bouwman

bestuurlijk trekker Nationaal programma vitale regio's Zuidoost-Fryslân

1. Inhoudsopgave.

1. Inhoudsopgave
2. Aanleiding
3. Voorwoord Andries Bouwman
4. Zuidoost-Fryslân: regio van doeners, vernieuwers en kansen
5. Samen langjarig aan de slag voor deze regio
6. Strategische Alliantie Zuidoost-Fryslân
7. Een visie op onze regio over 20 jaar
 - Betaalbaar en passend wonen
 - Duurzaam en toegankelijk landschap
 - Gezonde leefomgeving
 - Toegankelijke basisvoorzieningen
 - Duurzame en toegankelijke mobiliteit
 - Sterke en verbonden samenleving
 - Onderwijs dat werkt voor de toekomst
 - Duurzame en veerkrachtige economie
8. Op welke wijze werken wij al aan deze vraagstukken
9. Hoe organiseren we de samenwerking
10. Wat pakken we als eerste op
11. Terugblik op het proces

**Samen sterk
voor de regio**
Link naar de
regiofilm NPVR

Visiedocument richting 2045

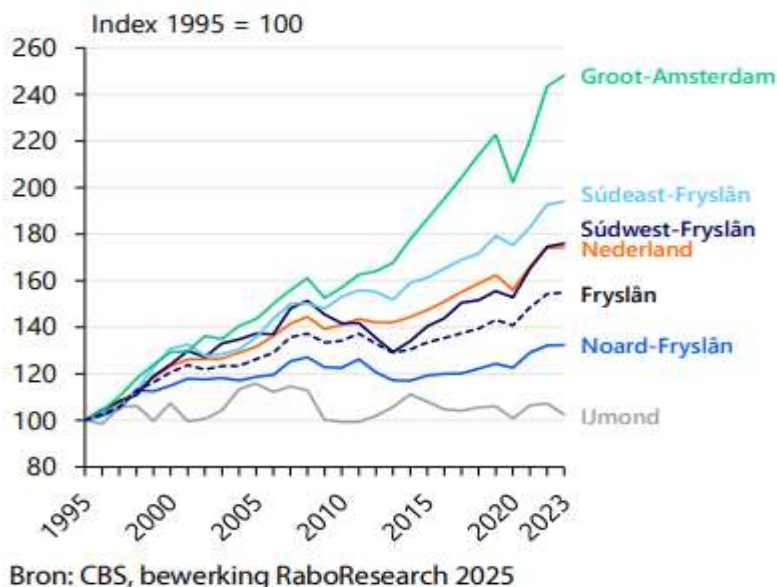
Het Regioplan Zuidoost-Fryslân is geen maatregelenpakket of uitvoeringsprogramma, maar een visiedocument dat richting geeft aan de toekomst van onze regio. Het schetst waar de regio in 2045 wil staan: een vitale, verbonden en veerkrachtige regio waarin brede welvaart centraal staat. Het plan biedt een kompas en een gemeenschappelijke taal voor inwoners, ondernemers, maatschappelijke organisaties en overheden. Het nodigt uit om samen te werken, initiatieven te verbinden en kansen te benutten.

Tegelijk vormt het regioplan de basis voor de vijf uitvoeringsagenda's die hieruit voortkomen. Deze agenda's, elk met een looptijd van vier jaar, beschrijven wat we daadwerkelijk gaan doen om de ambities gezamenlijk waar te maken. Zo vertalen we de visie stap voor stap naar concrete acties, projecten en investeringen, en houden we koers richting het Zuidoost-Fryslân van 2045.

2. Aanleiding.

Zuidoost-Fryslân is een regio met een sterke eigen identiteit, gevormd door haar landschap, dorpen en gemeenschapszin. Het is een gebied waar mensen elkaar kennen, waar samenwerking vanzelfsprekend is en waar inwoners een diepe verbondenheid met de omgeving voelen. Zuidoost-Fryslân kent veel verborgen parels: bedrijven in de maakindustrie en hightech die ervoor zorgen dat onze regio economisch gezien al ruim tien jaar behoort tot de drie snelst groeiende regio's van Nederland.

Tegelijkertijd staat de regio voor grote uitdagingen. Ondanks de economische groei blijven we op verschillende maatschappelijke opgaven achter: de woningbouw stagneert, de bereikbaarheid en mobiliteit zijn beperkt, het behoud van jong talent vraagt om gerichte aandacht en de energietransitie en klimaatverandering vereisen versnelling in verduurzaming en klimaatadaptatie. Demografische veranderingen – zoals (dubbele) vergrijzing en ontgroening – zetten bovendien de leefbaarheid onder druk.

Voorzieningen in kleine kernen staan onder spanning en de arbeidsmarkt verandert snel. Klimaatverandering vormt daarbij een steeds urgenter vraagstuk. De regio krijgt te maken met extremere weersomstandigheden, bodemdaling en een toenemende druk op waterbeheer en natuur. Dit vraagt om slimme, duurzame oplossingen waarin landbouw, energie en leefomgeving met elkaar in balans zijn.

Naast demografische veranderingen en de toenemende druk op voorzieningen staat ook de gezondheid van inwoners onder spanning. In Zuidoost-Fryslân bestaan verschillen in gezondheid en levenskwaliteit tussen groepen en gebieden. Niet iedereen heeft dezelfde kansen om gezond op te groeien, prettig te leven en vitaal oud te worden. Daarbij neemt mentale gezondheidsproblematiek, zoals stress, eenzaamheid en psychische kwetsbaarheid, de afgelopen jaren zichtbaar toe. Deze gezondheidsverschillen en mentale klachten hangen samen met sociaaleconomische omstandigheden, leefomgeving, opleiding, werkzekerheid en de mate waarin mensen kunnen meedoen in de samenleving. Hoewel Zuidoost-Fryslân op veel gezondheidsindicatoren gemiddeld scoort ten opzichte van andere regio's, is de absolute omvang van deze problematiek groot. Dit vraagt om een integrale, langjarige aanpak waarin gezondheid, mentale veerkracht, leefomgeving, onderwijs, werk en sociale samenhang in samenhang worden versterkt.

Deze ontwikkelingen raken niet alleen de inwoners van Zuidoost-Fryslân, maar ook de toekomstkracht van de regio als geheel. De brede welvaart – het vermogen van mensen om prettig te leven, zich te ontplooiën en zich thuis te voelen – staat onder druk. Dit vraagt om een gezamenlijke, gerichte aanpak en een inhaalslag op de terreinen waar de regio nu achterloopt.

Het landelijke advies *Elke regio telt!* (RLI, ROB, RVS) maakt duidelijk dat niet alle regio's in Nederland gelijke kansen hebben gekregen om zich te ontwikkelen. Beleids- en investeringskeuzes versterkten vaak onbedoeld de al sterke regio's, terwijl andere regio's – waaronder Zuidoost-Fryslân – minder goed meekwamen.

In de recente *Nota Ruimte* worden weliswaar Drachten en Heerenveen genoemd, maar ontbreekt Zuidoost-Fryslân als regio terwijl juist hier ruimte is voor duurzame groei, woningbouw en innovatieve bedrijvigheid. Dit bevestigt het beeld dat we als regio economisch wel presteren, maar onvoldoende profiteren van nationale beleidskeuzes en investeringen. Daarmee dreigt Zuidoost-Fryslân tussen wal en schip te vallen: te landelijk om als stedelijk groeigebied te worden gezien, maar te dynamisch om tot de krimpregio's te behoren. Juist daarom is het nodig dat we zélf het initiatief nemen en onze positie versterken – als vitale regio die zichtbaar bijdraagt aan de brede welvaart van Nederland.

Het rapport *Elke regio telt!* roept op tot een fundamenteel andere benadering: één waarin elke regio ertoe doet en waar beleid zich richt op het versterken van brede welvaart in álle delen van Nederland. Het Nationaal Programma Vitale Regio's biedt hiervoor het kader. Binnen dit programma werken Rijk, provincie, Wetterskip, gemeenten en maatschappelijke organisaties samen aan een vitale toekomst voor Zuidoost-Fryslân. Dit regioplan is een vergezicht en inspiratiebron – een uitnodiging om samen te werken aan een toekomst waarin de kracht van onze regio zichtbaar en voelbaar wordt, ook buiten onze grenzen.

Om daadwerkelijk beweging te creëren, kiest Zuidoost-Fryslân ervoor innovatie in te zetten als vliegwiel. Innovatie is de sleutel om bestaande initiatieven te versterken, nieuwe verbindingen te leggen en complexe vraagstukken integraal aan te pakken. Niet door steeds opnieuw te beginnen, maar door slim samen te werken, kennis te delen en vernieuwende oplossingen toe te passen. Innovatie is niet nieuw in Zuidoost-Fryslân.

De regio beschikt over een sterke maakindustrie, met ondernemingen die zich onderscheiden door vakmanschap, aanpassingsvermogen en technologische vernieuwing. Onderzoeken van onder andere de Rabobank en regionale economische netwerken laten zien dat juist hier grote kansen liggen voor groei, verduurzaming en samenwerking tussen bedrijven, onderwijs en overheid.

Ook op het gebied van sport en beweging heeft Zuidoost-Fryslân een unieke kracht. Denk aan Heerenveen met Thialf als internationaal sporticoon, het topzwembad in Drachten en de korfbaltraditie in Gorredijk. Deze voorzieningen dragen bij aan gezondheid, vitaliteit en regionale trots, en geven onze regio een uitstraling die reikt tot ver buiten Fryslân – richting Noord-Nederland, Nederland en zelfs Europa.

Door deze kracht te benutten en innovatie te verweven in de aanpak van maatschappelijke opgaven – van energietransitie tot zorg, van wonen tot mobiliteit – kan Zuidoost-Fryslân zich ontwikkelen tot een voorbeeldregio waar brede welvaart, sportieve vitaliteit en economische kracht hand in hand gaan.

4. Zuidoost-Fryslân: regio van doeners, vernieuwers en kansen.

Zuidoost-Fryslân is een veelzijdige regio in het zuidoosten van Friesland, bestaande uit de gemeenten Heerenveen, Ooststellingwerf, Weststellingwerf, Opsterland en Smallingerland. De regio combineert levendige dorpen en steden met een rijk landschap van veen- en graslanden, bossen, waterwegen en een groot aantal unieke natuurgebieden zoals De Alde Feanen en het Drents Friese Wold. Het landschap en de natuur zijn van groot belang voor de leefkwaliteit, recreatie en regionale identiteit.

Belangrijke verkeersaders zoals de A7, A32, N351, N381 en de treinstations bij Wolvega en Heerenveen maken een deel van de regio goed bereikbaar en dit draagt bij aan de economische ontwikkeling binnen deze regio. Zuidoost-Fryslân is mede hierdoor economisch één van de snelst groeiende regio's van Nederland. Volgens de Rabobank ligt de groei hier sinds 1995 structureel een half procent boven het landelijk gemiddelde. Dat zegt iets over het ondernemende karakter van dit gebied en over het enorme potentieel dat hier aanwezig is.

Economische kracht

De economie van Zuidoost-Fryslân draait op doeners: ondernemers die met lef en vakmanschap kansen creëren. De regio heeft een krachtig en divers mkb, een sterke maakindustrie en toonaangevende bedrijven in technologie, handel en duurzame productie. Deze bedrijven zijn vaak onbekend omdat bescheidenheid het uitgangspunt is. Innovatie is hier geen modewoord, maar een vanzelfsprekend onderdeel van het DNA. Van hightechbedrijven verbonden aan het innovatiecluster Drachten, het Biosintrum tot aan de circulaire pioniers als GreenInclusive, Omrin, het Nationaal Testcentrum Circulaire Plastics en Van Wijnen: steeds weer laat Zuidoost-Fryslân zien dat vernieuwen hier in de vezels zit.

Hoewel Zuidoost-Fryslân behoort tot de economisch sterkere regio's van Nederland, laat deze kracht zich niet vanzelfsprekend vertalen in brede welvaart en toekomstbestendigheid voor alle inwoners en gebieden. Juist de combinatie van economische groei met hardnekkige sociale, demografische en ruimtelijke opgaven maakt een integrale en gebiedsgerichte aanpak noodzakelijk. Het Nationaal Programma Vitale Regio's biedt het kader om deze opgaven in samenhang te benaderen en economische kracht gericht in te zetten voor een leefbare en veerkrachtige regio op de lange termijn.

De maatschappelijke opgaven

Tegenover die kracht staan forse opgaven. De regio vergrijst sneller dan gemiddeld in Fryslân, waardoor de zorgvraag toeneemt, maar het aantal mogelijke mantelzorgers afneemt. Tegelijkertijd krimpt de beroepsbevolking: tussen 2025 en 2040 verdwijnen naar verwachting circa vijfduizend werkenden, terwijl de totale bevolking groeit. Dat vergroot de druk op de arbeidsmarkt en vraagt om slimme combinaties van scholing, technologie en nieuwe werkvormen.

Ook de sociale samenhang verandert. Minder vrijwilligerswerk en minder contact met familie en vrienden zetten de samenleving onder druk. Het vertrouwen in elkaar en in instituties ligt iets lager dan gemiddeld in Fryslân, terwijl de zorgen over het verdwijnen van verenigingen toenemen. De regio kent relatief weinig actieve verenigingsleden en een afnemend aantal vrijwilligers, wat de gemeenschapskracht onder druk zet.

Op de woningmarkt bestaat een duidelijke onbalans: Zuidoost-Fryslân heeft vooral middelgrote en oudere woningen, weinig vrije sector-huurwoningen en een relatief hoge woonquote voor huurders. De beperkte doorstroming en het tekort aan kleinere, betaalbare woningen maken het moeilijk voor jongeren en starters om zich te vestigen, terwijl ouderen juist langer zelfstandig willen blijven wonen. De afstand tot voorzieningen is groter dan elders in Nederland, waardoor inwoners sterk afhankelijk zijn van eigen vervoer. Tegelijkertijd scoort de regio opvallend goed op elektrisch autobezit en heeft zij potentie om koploper te worden in duurzame mobiliteit.

Gezondheid blijft een punt van aandacht: hoewel inwoners hun gezondheid als goed ervaren, komen overgewicht en chronische aandoeningen relatief vaak voor. De vergrijzing en het tekort aan zorgpersoneel versterken dit vraagstuk. Daarnaast blijft deelname aan sport en beweging achter bij de ambities, terwijl juist hier veel kracht aanwezig is – met Heerenveen als sporticoon (Thialf), het topzwembad in Drachten en de korfbaltraditie in Gorredijk. Sport en bewegen kunnen een motor zijn voor vitaliteit en brede welvaart in de regio.

Ook de leefomgeving stelt de regio voor belangrijke keuzes. Klimaatverandering zorgt voor extremere weersomstandigheden, toenemende waterdruk en bodemdaling. Daardoor komen functies als landbouw, natuur en wonen steeds meer onder druk te staan. De hoge zandgronden verdrogen, terwijl in de veengebieden door oxidatie de bodem daalt en grondwaterstanden veranderen. In de toekomst wordt het bovendien lastiger om water in te laten vanuit het IJsselmeer.

De maakbaarheid van het landschap neemt af, waardoor bodem en water opnieuw de basis moeten vormen voor ruimtelijke ontwikkeling. Tegelijkertijd staat de biodiversiteit onder druk, al groeit het bewustzijn over de waarde van natuur en landschap. Zuidoost-Fryslân doet het goed op milieu-indicatoren zoals CO₂-uitstoot, zonne-energie en afvalreductie, maar het tempo van verduurzaming moet omhoog om de doelen voor 2030 en 2040 te halen. Dit vraagt om slimme combinaties van innovatie en ruimtelijke keuzes: oplossingen die klimaatbestendigheid, natuurherstel en duurzame economische ontwikkeling met elkaar verbinden.

Deze ingrijpende maatschappelijke en economische transitie vragen niet alleen om technische en ruimtelijke keuzes, maar ook om zorgvuldigheid in de manier waarop mensen hierin worden meegenomen. Transitie zijn alleen duurzaam wanneer zij verantwoord worden opgepakt, met aandacht voor de mentale en sociale impact op inwoners en met een geloofwaardig en aantrekkelijk toekomstperspectief als alternatief voor wat verdwijnt.

Denken in oplossingen

Deze uitdagingen vragen om samenwerking en vernieuwing. Dat past bij Zuidoost-Fryslân. Overheden, ondernemers, maatschappelijke organisaties en inwoners werken hier vanzelfsprekend samen aan oplossingen. Of het nu gaat om nieuwe woon- en zorgconcepten, de energietransitie, circulaire productie of het versterken van de leefbaarheid: de regio kiest voor vooruitgang door samenwerking. Want het vermogen om de ruimte, economie en samenleving opnieuw vorm te geven zit diep in het regionale DNA. Wat ooit begon met turfwinning en techniek, ontwikkelt zich nu tot een nieuwe golf van innovatie, met duurzaamheid, kennis en ondernemerschap als basis.

Vernieuwing is onze grootste kracht. In Zuidoost-Fryslân gebruiken we innovatie niet alleen in techniek, maar ook in hoe we samenwerken, wonen, zorgen en leren. We zetten verbeeldingskracht en vakmanschap in om vergrijzing, krimp en klimaatopgaven om te zetten in kansen. Innovatie betekent ook de ruimte om te experimenteren, fouten te maken en samen te leren. Zo bouwen we in lijn met het Nationaal Programma Vitale Regio's aan veilige en leefbare dorpen en steden, duurzame en bereikbare voorzieningen en een gezonde, kansrijke toekomst voor iedereen. Hiermee kan Zuidoost-Fryslân uitgroeien tot één grote bloeizone waar mens, natuur en samenleving in balans zijn en waar geluk voortkomt uit verbondenheid, betekenis en leefkwaliteit.

Het is hierbij noodzakelijk dat we verder kijken dan alleen naar onze regio, trots zijn op wat we doen en onze krachten bundelen. Want juist door onze gezamenlijke lobbykracht als innovatieve regio strategisch in te zetten richting het Rijk en Europa, kunnen we meer ruimte creëren voor experimenten, investeringen en maatwerk. Daarmee laten we zien dat landelijke en Europese ambities op het gebied van circulariteit, leefbaarheid en vergrijzing hier in de praktijk vorm krijgen. Zo wordt Zuidoost-Fryslân niet alleen een krachtige regio voor haar eigen inwoners, maar ook een voorbeeld en inspiratiebron voor andere delen van Nederland.

Met creativiteit, moed en een breder perspectief benutten we onze kracht nog beter en maken we van innovatie de motor voor een vitale, veerkrachtige en toekomstgerichte regio.

5. Samen langjarig aan de slag voor deze regio.

Een sterke en duurzame samenwerking tussen Rijk, regionale overheden en organisaties is essentieel voor de toekomst van Zuidoost-Fryslân. Zo'n samenwerking vraagt om duidelijke afspraken, gezamenlijk leren en het vermogen om te vernieuwen. In de volgende tien voorwaarden is beschreven hoe we een langjarige en succesvolle samenwerking kunnen opbouwen en versterken.

1 Eén gezamenlijke gebiedsagenda met een gedeelde meetlat

Dit regioplan is het startpunt van een gezamenlijke gebiedsagenda voor Zuidoost-Fryslân. Dit vraagt om heldere doelen en indicatoren en een gedegen monitor om de vooruitgang bij te houden.

2 Neem innovatie structureel op in de governance van de samenwerking

De governance van de samenwerkende partijen moet gelijkwaardig zijn. De overheid is de eerste facilitator en innovatie een structureel onderdeel van de organisatie in de vorm van een innovatieversnellersteam.

3 Regelruimte en proeftuinen: durf te experimenteren

Regel juridische en bestuurlijke ruimte om buiten bestaande kaders te kunnen experimenteren met innovaties. Durf pilots te organiseren met duidelijke randvoorwaarden, waarbij *fail fast and learn* onderdeel is van het proces.

4 Samen leren en meedoen: structurele kennisuitwisseling

Creëer een lerend netwerk bestaande uit overheden, onderwijs, bedrijven en maatschappelijke organisaties. Leer met elkaar in projecten en deel de opgedane kennis voor minder polarisatie en meer onderling begrip.

5 Werk integraal: stem de vraagstukken op elkaar af

De vraagstukken staan niet los van elkaar, maar hebben direct invloed op elkaar. Beleid, financiering en uitvoering worden continu op elkaar afgestemd, met aandacht voor consequenties en invloed.

6 Inclusieve participatie

Kies per vraagstuk een passende participatieladder. Gebruik processen om keuzes te kunnen maken die breed worden gedragen en betrek met name jongeren structureel, want die hebben de toekomst.

7 Slim financieren: bundel geldstromen en denk meerjarig

Combineer publieke en private middelen in langjarige programmalijnen.

8 Werk met *living labs* en de quadruple helix

Richt *living labs* in per vraagstuk met open innovatie in een real-life omgeving en burgers die meehelpen ontwerpen. Verbind maakindustrie en onderwijs zodat je talent, technologie en toepassing samenbrengt.

9 Werk met bestaande programma's en start niet zomaar iets opnieuw

Begin niet steeds met iets nieuws. Breng samen wat er al is en wat aansluit op de visie van het regioplan. Werk met een portfolio waarin je de voortgang volgt en voeg zo mogelijk innovatie toe aan lopende programma's.

10 Adaptief en langjarig: leren, bijsturen en volhouden

Werk met lerende cycli. Test en probeer. Stuur bij en houd vol. Neem mee wat goed is en laat los wat niet (meer) werkt. Doorbreek kaders waar nodig.

6. Strategische Alliantie Zuidoost-Fryslân.

Onze visie op de samenwerking

De Strategische Alliantie Zuidoost-Fryslân is een netwerksamenwerking waarin overheden, maatschappelijke organisaties en ondernemers hun krachten bundelen. De alliantie brengt samenhang en richting waar initiatieven versnipperd zijn of belangen uiteenlopen en werkt aan een toekomstbestendige regio waarin mensen goed kunnen wonen, werken en leven. Vanuit vertrouwen, gelijkwaardigheid en gedeelde verantwoordelijkheid verbindt de alliantie partijen, deelt kennis en handelt met oog voor mens, milieu en economie.

Als verbinder en aanjager richt de alliantie zich op de grote opgaven van deze tijd, zoals krimp, vergrijzing, verduurzaming en economische vitaliteit. Daarbij wordt voortgebouwd op bestaande initiatieven, programma's en samenwerkingen, die via een portfolio-aanpak met elkaar worden verbonden en waar mogelijk worden versterkt met innovatie. Waar nodig ontwikkelt de alliantie nieuwe programma's en projecten om lacunes in de regionale aanpak te vullen.

De komende periode gaat een kwartiermaker aan de slag met de verdere uitwerking van de organisatie, governance en financiering.

In hoofdstuk 9 werken we de Strategische Alliantie verder uit.

Aan de slag

De strategische Alliantie gaat aan de slag met de drie doelstellingen van het Nationaal programma vitale regio's, te weten:

1. **Veilige en leefbare regio's:** het verbeteren van de kwaliteit en veiligheid van de leefomgeving, met expliciete aandacht voor een passende woningvoorraad, herstructurering en transformatie, verduurzaming van de gebouwde omgeving en een gezonde groene leefomgeving.
2. **Een duurzaam en bereikbaar voorzieningenniveau:** het waarborgen van voorzieningen die de vitaliteit en het beoogde toekomstperspectief van de regio ondersteunen, en het behoud van de aantrekkelijkheid en leefbaarheid voor inwoners.
3. **Een gezonde en kansrijke toekomst voor inwoners:** het bevorderen van gezond opgroeien en oud worden, ontwikkelkansen in het onderwijs, perspectief op werk en regionale economische ontwikkeling.

Dit doen we aan de hand van acht regionale vraagstukken en met innovatie als vliegwiel.

- Betaalbaar en passend wonen
- Duurzaam en toegankelijk landschap
- Gezonde leefomgeving
- Toegankelijke basisvoorzieningen
- Duurzame en toegankelijke mobiliteit
- Sterke en verbonden samenleving
- Onderwijs dat werkt voor de toekomst
- Duurzame en veerkrachtige economie

De volgorde waarin de programma's in dit Regioplan zijn gepresenteerd, kent geen prioritering. Alle programma's zijn onderling verbonden en gelijkwaardig van belang voor het realiseren van de gezamenlijke ambitie voor een vitaal, leefbaar en toekomstbestendig Zuidoost-Fryslân.

Betaalbaar en passend wonen.

Onze innovatieve droom: wonen dat past bij iedere levensfase.

Iedereen kan in 2045 in Zuidoost-Fryslân een betaalbare en passende woning vinden. De woningmarkt staat niet langer in het teken van schaarste, maar van duurzaamheid. Passend wonen betekent ook bouwen op locaties waar je veilig woont en waar bouwen verantwoord is vanuit water- en bodemvoorwaarden. We bouwen dus alleen waar de bodem dit toelaat en waar de kans op wateroverlast of droogte beperkt is.

Onze woonvormen zijn flexibel, circulair en afgestemd op de omgeving in plaats van doelgroepen. We werken hierbij met biobased materialen, afkomstig uit ons eigen gebied. Want onze maakindustrie levert de kennis, techniek en materialen om deze duurzame en circulaire woningen te bouwen en te onderhouden, vaak met innovatieve oplossingen die lokaal zijn ontwikkeld. De gemeenschappen zijn gemengd: jong en oud wonen samen in inclusieve buurten die ontmoeting en zorg gemakkelijker of zelfs vanzelfsprekend maken.

Waarom moeten we hiermee aan de slag?

De druk op de woningmarkt in Zuidoost-Fryslân neemt toe, terwijl het aantal inwoners afneemt en huishoudens kleiner worden. Jongeren verlaten de regio voor studie of werk, ouderen blijven langer zelfstandig wonen en er zijn onvoldoende woningen die aansluiten bij de behoeften van deze en andere doelgroepen. Om dit te keren is het noodzakelijk om voldoende passende woningen te realiseren voor zowel de huidige als toekomstige bewoners. Dit vraagt om woonvormen die aansluiten bij de omgeving, aantrekkelijk zijn voor een brede doelgroep en bijdragen aan doorstroming. Door ook kleinere, energiezuinige en levensloopbestendige (éénpersoons) woningen te realiseren, ontstaat ruimte in de woningmarkt en krijgt iedereen de kans op een passende woning.

Bij nieuwbouw staat circulair en duurzaam bouwen centraal, terwijl tegelijkertijd wordt ingezet op het verduurzamen van de bestaande woningvoorraad. De ontwikkeling van woningen is in balans zijn met een gezonde, groene leefomgeving, zodat bouwen bijdraagt aan leefkwaliteit en niet ten koste gaat van de landelijke identiteit van de regio. De woningbouwopgave draagt bij bredere opgaven in de regio, zoals het versterken van de regionale arbeidsmarkt, het binden van jongeren, het toegankelijk houden van zorg en voorzieningen en het vergroten van de leefbaarheid in steden, dorpen en het landelijk gebied.

Relatie met andere vraagstukken

De verduurzaming van het woningaanbod draagt bij aan een gezonde leefomgeving, ondersteunt de beschikbaarheid van voorzieningen en draagt bij aan een duurzame arbeidsmarkt via bijvoorbeeld lokale bouw- en onderhoudsinitiatieven.

Daarnaast biedt woningbouw kansen om koppelingen te maken met andere transities, zoals bodem- en landbouwopgaven, bijvoorbeeld door het versterken van regionale ketens voor biobased bouwmaterialen.

Duurzaam en toegankelijk landschap.

Onze innovatieve droom: water en bodem als basis

Het landschap van Zuidoost-Fryslân is in 2045 gezond en veerkrachtig. Boeren, natuurbeheerders en bewoners werken intensief samen aan een omgeving waar landbouw, natuur, water en recreatie elkaar versterken. Water en bodem vormen de basis bij ruimtelijke keuzes. De zand- en veengebieden van de regio bieden kansen voor nieuwe duurzame teelten, waterberging, verbetering van de waterkwaliteit en koolstofopslag, terwijl de hogere gronden ruimte geven aan duurzame landbouw en energieproductie.

De agrarische sector is in Zuidoost-Fryslân een belangrijke economische, landschappelijke en maatschappelijke drager van de regio. Boeren zijn niet alleen gebruikers van het landschap, maar ondernemende partners in de ontwikkeling ervan. In de transitie naar een toekomstbestendig landschap werken landbouw, natuur, water en andere functies in samenhang samen, met ruimte voor innovatie, ondernemerschap en verdienvermogen. In samenwerking met de agrarische sector zetten we in op de doorontwikkeling van de landbouw richting een toekomstbestendige, innovatieve en natuurinclusieve bedrijfsvoering. In proefgebieden werken boeren, onderzoekers en overheden samen aan bodemherstel, kringlooplandbouw en circulaire bouw. Zo wordt de bodem veerkrachtiger, wordt schoon water beter vastgehouden en kan het landschap meerdere functies dragen.

Een gezonde bodem en schoon water vormen ook de basis voor gezonde voeding, het hele jaar door. Zo wordt in Zuidoost-Fryslân de verbinding tussen natuur, landbouw, voeding en gezondheid zichtbaar en tastbaar – en groeit de regio uit tot een voorbeeld voor andere delen van Nederland.

Waarom moeten we hiermee aan de slag?

De bodem in Zuidoost-Fryslân staat onder druk. Landbouw, natuur, wonen en recreatie strijden om het hardst om dezelfde ruimte. Tegelijkertijd vraagt klimaatverandering dat we op de (hoge) zandgronden water vasthouden en waterbergen en in de veengebieden verdroging en bodemdaling voorkomen dan wel vertragen waarbij biodiversiteit en bodemkwaliteit onze aandacht nodig heeft. Om een duurzaam en toegankelijk landschap te creëren, combineren we bij de inrichting van ons gebied alle belangen zorgvuldig. Biodiversiteit en klimaatadaptatie zijn hier belangrijke uitgangspunten die hand in hand gaan met de transitie naar natuurinclusieve landbouw en het benutten van de alternatieve functies van het buitengebied. Zo wordt het landschap niet alleen duurzaam, maar ook prettig leefbaar voor iedereen.

Relatie met andere vraagstukken:

Een duurzaam landschap ondersteunt een gezonde leefomgeving, het versterkt de economie met nieuwe (agrarische) verdienmodellen en ontmoetingsplekken in de natuur, en het draagt bij aan een aantrekkelijke regio voor toerisme en wonen. Dit laatste vraagt om de bouw van extra woningen in de ruimte. Door in te zetten op biodiversiteit, vruchtbare grond en zuiver water, groeit voedsel met meer voedingswaarde en minder schadelijke stoffen. Dit draagt niet alleen bij aan een sterkere landbouwsector, maar ook aan de gezondheid en het welzijn van inwoners en op de lange termijn tot lagere zorgkosten en een hogere levenskwaliteit.

Gezonde leefomgeving.

Onze innovatieve droom: bloeizone Zuidoost-Fryslân

In 2045 zijn onze dorpen groene, schone en uitnodigende plekken om te leven. Gezondheid is ingebed in onze fysieke ruimte en natuurbeleving vormt de kern van het dagelijks leven: we spelen, leven en leren in en van de natuur. Inwoners richten hun omgeving zelf in, met oog voor gezondheid, biodiversiteit en rust.

De inrichting van onze leefomgeving stimuleert gezond gedrag: bewegen, ontmoeten en ontspannen gaan als vanzelf, waardoor een gezonde keuze ook de gemakkelijke keuze wordt.

Dankzij de betrokkenheid, creativiteit en praktische aanpak van de mensen in Zuidoost-Fryslân worden groene straten, gezonde lucht en ontmoetingsplekken vanzelfsprekend. Door samen te werken en gebruik te maken van de sterke lokale gemeenschapszin, de innovatieve maakindustrie en kennisnetwerken, groeit de regio uit tot één grote bloeizone: een gebied waarin mensen, natuur, recreatie, economie en cultuur elkaar versterken, waarin bedrijvigheid, ontmoeting, natuurervaring en welzijn samenkomen en het leven in dorpen en steden gezond en veerkrachtig blijft. De gastvrijheidssector speelt hierin ook een belangrijke rol door natuur, cultuur en ontmoeting toegankelijk te maken en bij te dragen aan een leefomgeving die uitnodigt tot bewegen, ontspannen en samenleven.

Waarom moeten we hiermee aan de slag?

Je goed voelen vraagt om een gezonde leefomgeving. De kwaliteit van lucht, bodem en water verslechtert door droogte, bodemdaling, stikstofuitstoot, pesticiden en gewasbeschermingsmiddelen. Dit raakt de natuur maar ook onze gezondheid, veiligheid en leefkwaliteit. We moeten onze leefomgeving daarom zorgvuldig inrichten en benutten voor wonen, werken en landbouw maar ook voor natuur, waterberging, biodiversiteit en recreatie. Daarnaast vraagt de vergrijzing onze aandacht. Een ouder wordende bevolking heeft meer gezondheidsproblemen, een hogere zorgvraag en is kwetsbaarder voor milieu- en klimaateffecten zoals hittestress.

Een schone en groene omgeving nodigt uit tot bewegen, ontmoeten en ontspannen, dit draagt bij aan onze fysieke en mentale gezondheid. Meer groen zorgt ook voor vermindering van de klimaateffecten, waardoor gebieden koeler blijven en meer water opnemen. Bovendien ondersteunt een gezonde leefomgeving duurzame woningbouw, vitale dorpen en een sterke regionale economie.

Relatie met andere vraagstukken:

Een gezonde leefomgeving draagt niet alleen bij aan het welzijn van inwoners, maar is ook onlosmakelijk verbonden met betaalbaar wonen in een groen en duurzaam landschap, met goede mobiliteit en een sterke, verbonden samenleving. Door gezondheid en leefkwaliteit als uitgangspunt te nemen, versterken ruimtelijke keuzes, woningbouw, bereikbaarheid en sociale samenhang elkaar.

Toegankelijke basisvoorzieningen.

Onze innovatieve droom: dichtbij en verbonden

In 2045 zijn scholen, dorpshuizen, zorginstellingen en winkels verbonden in een netwerk van slimme, multifunctionele plekken. Digitale en fysieke vormen versterken elkaar. Dorpen delen voorzieningen, en inwoners nemen zelf veel initiatief: vrijwilligers werken samen met professionals, organiseren activiteiten en onderhouden gezamenlijke ruimtes, zodat niemand er alleen voor staat. Dankzij de betrokkenheid, creativiteit en onderlinge verbondenheid van de inwoners kunnen deze netwerken functioneren en groeien. De gemeenschappen dragen actief bij aan elkaar en aan hun omgeving, waardoor voorzieningen optimaal worden benut en het sociale leven in de regio bloeit.

Waarom moeten we hiermee aan de slag?

In Zuidoost-Fryslân zijn basisvoorzieningen als scholen, dorpshuizen, sportverenigingen, zorg, winkels en cultuur ontzettend belangrijk voor de leefbaarheid. Door onder andere vergrijzing en ontgroening zien we een groep gebruikers en vrijwilligers uit onze regio verdwijnen, waardoor deze voorzieningen niet overal in stand blijven. Voor de inwoners van kleinere dorpen betekent dit dat zorg, sport of ontmoeting niet meer vanzelfsprekend dichtbij zijn. Ze moeten hier meer moeite voor doen en het gevoel van verbondenheid neemt af. Toegankelijke basisvoorzieningen zorgen ervoor dat iedereen kan meedoen aan het sociale, culturele en economische leven in de regio. Dit vraagt om creatieve en innovatieve oplossingen door samenwerking tussen dorpen, multifunctionele gebouwen en digitale voorzieningen, met ondersteuning van vrijwilligers én een goede bereikbaarheid. Deze combinatie brengt mensen samen, stimuleert gezondheid en draagt bij aan de aantrekkingskracht van Zuidoost-Fryslân als plek om te wonen en te werken.

Relatie met andere vraagstukken:

Goede voorzieningen versterken de samenleving, ondersteunen gezondheid en maken onderwijs toegankelijker. Ze zijn alleen houdbaar met duurzame mobiliteit, waaronder een sterk openbaar vervoersnetwerk.

Duurzame en toegankelijke mobiliteit.

Onze innovatieve droom: slimme en duurzame mobiliteit

Mobiliteit is een belangrijke sleutel voor de toekomst van Zuidoost-Fryslân, omdat zij direct bepaalt hoe goed mensen werk, onderwijs, zorg en voorzieningen kunnen bereiken. Op dit moment is de bereikbaarheid van veel dorpen beperkt: plaatsen als Beetsterzwaag en Oosterwolde zijn met het openbaar vervoer lastig bereikbaar. Een reis van circa 25 kilometer kost met de auto ongeveer 25 minuten, maar met het openbaar vervoer al snel anderhalf uur. Deze beperkte bereikbaarheid verkleint niet alleen de bewegingsvrijheid van inwoners, maar ook hun kansen op werk, onderwijs en toegang tot voorzieningen.

In 2045 is dat beeld veranderd. Reizen in Zuidoost-Fryslân is dan eenvoudig, betaalbaar en duurzaam. De basis hiervoor wordt gevormd door een netwerk van goed bereikbare regionale mobiliteitshubs in en rond de grotere kernen, zoals Heerenveen en Drachten. Deze hubs functioneren als slimme overstappunten waar bus, trein, deelauto's, elektrische fietsen en andere vormen van gedeelde en emissievrije mobiliteit samenkomen. Vanuit deze hubs worden dorpen en kleinere kernen efficiënt verbonden, zodat ook inwoners van het landelijk gebied kunnen rekenen op betrouwbare en toegankelijke bereikbaarheid. Met de komst van de Lelylijn wordt de regio op de lange termijn aanvullend aangesloten op het bovenregionale en nationale spoornetwerk.

Via één digitaal mobiliteitsplatform kunnen inwoners hun reis op maat plannen, van openbaar vervoer tot deelmobiliteit. Mobiliteit is daarmee niet langer alleen een vervoersvraagstuk, maar een slimme investering in verbinding: tussen mensen, werk en voorzieningen, binnen én buiten de regio. Een goed bereikbaar Zuidoost-Fryslân vergroot de leefbaarheid van dorpen, versterkt de economie en maakt de regio aantrekkelijker voor bewoners, bezoekers en bedrijven.

Waarom moeten we hiermee aan de slag

De bereikbaarheid en leefbaarheid in Zuidoost-Fryslân staan onder druk. De behoefte aan duurzame, flexibele en betaalbare vervoersoplossingen neemt toe door vergrijzing en het groeiende aantal ouderen dat langer zelfstandig thuis woont. Daarnaast vraagt klimaatverandering om mobiliteitssystemen die beter bestand zijn tegen extreme weersomstandigheden, energie-efficiënt zijn en bijdragen aan een overstap naar emissievrije en klimaatbestendige vervoersvormen. Tegelijkertijd stijgen de kosten van het openbaar vervoer, waardoor het steeds lastiger wordt dit aanbod rendabel en toegankelijk te houden. De bereikbaarheid tussen Heerenveen, Drachten en Groningen is sterk afhankelijk van de snelweg door het ontbreken van een directe spoorverbinding. Bij verschraving van het mobiliteitsaanbod neemt de bereikbaarheid af en raken dorpen minder goed verbonden met voorzieningen, zorg, werk en onderwijs.

Duurzame en bereikbare mobiliteit betekent dat iedereen zich op een passende manier door de regio kan verplaatsen. Dat vraagt om slimme combinaties van openbaar vervoer, deelauto's, elektrische fietsen en lokale initiatieven die aansluiten bij de schaal van het platteland. Mobiliteit is daarmee een voorwaarde voor ontmoeting, deelname aan de samenleving en economische vitaliteit. Door mobiliteit te verduurzamen, dragen we bovendien bij aan een gezondere leefomgeving en een lagere CO₂-uitstoot.

Relatie met andere vraagstukken

Mobiliteit is de verbindende schakel tussen voorzieningen, onderwijs, werkgelegenheid en samenleving. Zonder bereikbaarheid verdwijnt de samenhang tussen dorpen.

Sterke en verbonden samenleving.

Onze innovatieve droom: een sterke samenleving

De kracht van Zuidoost-Fryslân ligt in 2045 in de krachtige samenleving. Mensen delen ruimte en verantwoordelijkheid en ze zorgen voor elkaar. Oude patronen zijn doorbroken, sociale verbanden zijn sterk en diversiteit wordt gevierd. De gemeenschapskracht beïnvloedt gezondheid, innovatie en leefbaarheid positief. In 2045 investeren inwoners, ondernemers en overheden gezamenlijk in sociale initiatieven: zorgcoöperaties, dorpsprojecten, cultuur en preventie waar inwoners zelf de verantwoordelijkheid voor nemen. Zo versterken we onze samenhang en houden we de regio levendig en gezond.

Waarom moeten we hiermee aan de slag?

De samenleving van Zuidoost-Fryslân verandert snel. De bevolking vergrijsd, het aantal jonge gezinnen neemt af en mensen wonen vaker alleen. Hierdoor nemen eenzaamheid en de druk op zorg en ondersteuning toe, terwijl het aantal vrijwilligers en mantelzorgers afneemt. Dat is een uitdaging. Want een gezonde en verbonden samenleving moet je niet creëren, die moet vanzelfsprekend zijn. Hierom verleggen we onze aandacht van zorg achteraf naar preventie vooraf, vitaliteit én samenleven. We versterken sociale verbanden, ondersteunen initiatieven van onderop en stimuleren dat mensen naar elkaar om kijken. Dorpshuizen, sportverenigingen, buurtprojecten en culturele activiteiten spelen hierbij een belangrijke rol. Zij brengen mensen samen en houden dorpen levendig. Tegelijkertijd biedt de regio kansen. De groene omgeving, rust en ruimte nodigen uit tot bewegen, ontmoeten en ontspannen. Als we de kwaliteit van het landschap en de vrijetijdseconomie slim benutten, bevorderen we gezondheid én dragen we bij aan maatschappelijke doelen zoals leefbaarheid en economische vitaliteit.

Relatie met andere vraagstukken:

Een vitale samenleving is de basis van gezondheid, onderwijs, voorzieningen en een veerkrachtige economie. Wanneer mensen zich verbonden voelen, ontstaan oplossingen van binnenuit. Dit is in tijden van individualisering belangrijker dan ooit.

Onderwijs dat werkt voor de toekomst.

Onze innovatieve droom: de regio als lerende proeftuin

Het onderwijs in Zuidoost-Fryslân is in 2045 praktisch, vernieuwend en verweven met het dagelijks leven. Regionale verschillen in onderwijskansen bestaan niet meer.

Onderwijs in Zuidoost-Fryslân is meer dan voorbereiding op werk alleen: het vormt de basis voor goed burgerschap, persoonlijke ontwikkeling en een betekenisvol en gelukkig leven, en legt daarmee een stevig fundament onder een sterke en veerkrachtige samenleving.

Jongeren en volwassenen leren samen in een netwerk van leerplekken verspreid over de regio, in nauwe samenwerking met onderwijs, bedrijven, zorginstellingen en de natuur. De regio fungeert als één grote proeftuin waar leren, werken en innoveren samenkomen. Zo blijft kennis niet op school, maar stroomt ze door de hele samenleving – van werkplaats tot dorps huis – wat bovendien een aantrekkelijke werking heeft op mensen van buiten de regio. Door onderwijs te verbinden met de praktijk en regionale economie, groeit Zuidoost-Fryslân mee met haar mensen, en haar mensen met de regio.

Waarom moeten we hiermee aan de slag?

De arbeidsmarkt in Zuidoost-Fryslân verandert snel. Terwijl scholen tot in ieder geval 2040 te maken hebben met teruglopende leerlingenaantallen en tekorten aan personeel, vragen nieuwe ontwikkelingen zoals de energietransitie en de circulaire economie om goed opgeleide mensen die de regio helpen vernieuwen. ‘Onderwijs dat werkt voor de toekomst’ betekent dat leren niet stopt na het behalen van een diploma en dat we inzetten op het behouden en ontwikkelen van talent in de regio. Dit vraagt om een sterke verbinding tussen onderwijs, bedrijven en overheden, met doorlopende leerlijnen van vmbo via mbo naar hbo en wo, zodat opleidingen aansluiten bij de banen en vaardigheden van morgen. Praktijkgericht leren, stages bij lokale bedrijven en samenwerking met innovatieve initiatieven dragen bij aan het binden van jongeren aan de regio en ondersteunen volwassenen om zich blijvend te ontwikkelen. Daarnaast draagt goed onderwijs bij aan zelfvertrouwen, vitaliteit en maatschappelijke betrokkenheid en vormt het de basis van een veerkrachtige samenleving waarin iedereen de kans krijgt mee te doen.

Relatie met andere vraagstukken:

Goed onderwijs stimuleert een sterke economie, het ondersteunt gezondheid en vitaliteit en biedt kansen dichtbij huis. Dit draagt bij aan leefbare dorpen.

Duurzame en veerkrachtige economie.

Onze innovatieve droom: de deuren open: een voorbeeldeconomie met toekomst

In 2045 is de economie van Zuidoost-Fryslân sterk, circulair en lokaal geworteld en tegelijk open en verbonden met de wereld daarbuiten. De regio benut de kracht van haar vaak bescheiden, maar internationaal opererende maakindustrie, waaronder de innovatieve clusters in en rond Heerenveen en Drachten, en stimuleert samenwerking tussen bedrijven, onderwijs en overheid.

Naast de maakindustrie en hightechsector vormt ook de gastvrijheidssector een betekenisvolle pijler onder de regionale economie van Zuidoost-Fryslân. Toerisme, recreatie, cultuur en horeca dragen bij aan werkgelegenheid, ondernemerschap en een aantrekkelijk vestigingsklimaat. Deze sector verbindt economie met landschap en leefomgeving en versterkt daarmee zowel de regionale identiteit als de leefkwaliteit voor inwoners.

We zetten de deuren open en kijken verder dan onze eigen grenzen, waardoor bedrijven samenwerken in sterke ketens, zowel binnen de regio als daarbuiten, waar producten worden gemaakt, hergebruikt en gerepareerd. Technologie ondersteunt mensen, niet andersom. Door kennisdeling, innovatie en verbinding te versterken, ontstaat betekenisvol werk en blijft de regio veerkrachtig en toekomstbestendig.

Waarom moeten we hiermee aan de slag?

De economie van Zuidoost-Fryslân staat voor een grote opgave. Het aantal werkenden neemt af terwijl de vraag naar personeel in veel sectoren juist toeneemt. Ondernemers voelen bovendien de druk om te verduurzamen en te innoveren. Een goede balans tussen economische groei, leefbaarheid en ecologische grenzen is niet vanzelfsprekend maar wel noodzakelijk om onze regio toekomstbestendig te houden. Hiervoor moeten we zorgen voor aantrekkelijk werk voor iedereen, met kansen voor jong en oud, praktisch en theoretisch opgeleid. Ook investeren in lokale samenwerking is cruciaal. Sterke lokale ketens, waarin producten zoveel mogelijk in de eigen regio worden gemaakt, verkocht en hergebruikt, zijn veerkrachtiger in tijden van verandering. De kracht van Zuidoost-Fryslân ligt de krachtige maakindustrie en hightechsector, maar ook in haar mensen, de landschappelijke kwaliteiten en het sterke gemeenschapsgevoel. Door de economie te verbinden met onderwijs, leefomgeving en de samenleving creëren we een vitale, duurzame en veerkrachtige regio waar werken, wonen en welzijn elkaar versterken.

Relatie met andere vraagstukken:

De economie hangt direct samen met het onderwijs, mobiliteit, wonen en voorzieningen: mensen blijven in de regio als er werk, scholing en een fijne leefomgeving zijn.

8. Op welke wijze werken we al aan deze vraagstukken?

In Zuidoost-Fryslân werken overheden, onderwijs, bedrijven en maatschappelijke organisaties al op verschillende manieren samen aan belangrijke regionale vraagstukken. Een overzicht van al deze samenwerkingsverbanden ligt niet voor het grijpen: onze regio is bescheiden, en veel van wat goed werkt blijft onder de radar. Het Nationaal Programma Vitale Regio's (NPVR) maakt deze samenwerkingen zichtbaar. Zo leren we elkaar beter kennen, begrijpen we wat iedereen doet en kunnen we onze krachten bundelen om elkaar én de regio als geheel sterker en toekomstbestendiger te maken.

De komende jaren verkrijgen we inzicht in de lopende programma's en besluiten we welk programma we in de portfolio van het NPVR Zuidoost-Fryslân opnemen. We gebruiken het toetsingskader om keuzes te maken wat we opnemen in de portfolio van het NPVR en wat niet.

Hier volgt een eerste aanzet van de samenwerkingsverbanden die op dit moment bestaan rondom de vraagstukken:

Samenwerking	Doel	betrokkenen
Aanpak Voortijdig Schoolverlaten (VSV)	Terugdringen van voortijdig schoolverlaten en begeleiden van jongeren naar onderwijs, werk of een passende plek.	OCW, gemeenten, VO- en MBO-instellingen, arbeidsmarktregio Fryslân Werkt.
Aanvullend Zorg- en Welzijnsakkoord (azwa)	Toegankelijke en betaalbare zorg behouden, personeelstekorten aanpakken en samenwerking tussen medisch en sociaal domein versterken.	VWS, ActiZ, GGD GHOR, GGZ, ziekenhuizen, zorgverzekeraars, gemeenten, patiëntenorganisaties
Aanvullend Zorg- en Welzijnsakkoord (azwa)	Versterken van de zorg door vermindering van administratieve lasten, betere inzet van personeel en technologie, en gelijkwaardige toegang tot zorg.	Ministerie van VWS, ActiZ, GGD GHOR Nederland, Zorgverzekeraars Nederland, VNG, zorginstellingen, patiëntenorganisaties
Beekherstelprojecten	Herstel van natuurlijke beeksystemen, vergroting waterberging biodiversiteit en klimaatbestendigheid	Wetterskip, provincie, gemeenten, tereinbeheerders, agrarische collectieven, lokale bewonersgroepen.
Bereikbaarheid op peil	Op peil houden en verbeteren van bereikbaarheid, met name in landelijke gebieden, via maatwerk in mobiliteit en vervoer.	Rijk (IenW), provincie Fryslân, gemeenten, vervoersorganisaties.
Biosintrum	Transitie naar biobased en circulaire economie versnellen.	Gemeente, onderwijsinstellingen, bedrijven, provincie, rijk, kennis- en innovatiepartners
Blauwe omgevingsvisie 2050 (BOVI)	Langetermijnvisie op water en ruimte.	Wetterskip, gemeenten, provincie, landbouw- en natuurorganisaties.
Building Balance	Bevorderen van biobased bouwen en verduurzaming van de bouwsector.	GreenInclusive, Provincie Fryslân, gemeenten, bouwbedrijven.

CityLab Drachten	Versterken van de detailhandel en economie in Drachten door onderzoek en ondersteuning van ondernemers.	Gemeente Smallingerland, ondernemers, scholen, Firda
Deltaplan Agrarisch waterbeheer (DAW Fryslân)	Deltaplan Agrarisch Waterbeheer helpt boeren en tuinders om grip te krijgen op bodem- en waterbeheer.	Agrariërs, Wetterskip, LTO Noord, provincie, Rijk.
Deltaplan van het Noorden	Versnellen van economische ontwikkeling en innovatie in Noord-Nederland door inzet op energie, digitalisering, gezondheid en agrifood.	Rijk, provincies Fryslân, Groningen en Drenthe, gemeenten, kennisinstellingen, bedrijfsleven.
Ecommunitypark	Ontwikkeling van een duurzaam bedrijventerrein met focus op circulaire economie.	Bedrijven, gemeenten, Circulair Friesland.
F4 (vier grote steden in Fryslân)	Versterken van de stedelijke regio door samenwerking op het gebied van wonen, economie, mobiliteit en brede welvaart.	Gemeenten Leeuwarden, Heerenveen, Smallingerland, Súdwest-Fryslân, provincie Fryslân, Rijk, kennisinstellingen.
Fries Integraal Zorg Akkoord (FRIZA)	Regionale uitwerking van het Integraal Zorgakkoord met focus op preventie en samenwerking.	Zorgverzekeraars, GGD Fryslân, gemeenten, zorginstellingen.
Friese preventieaanpak	Bevorderen van gezondheid en welzijn met gelijke kansen voor iedereen in Fryslân door brede inzet op preventie.	GGD Fryslân, De Friesland, 18 Friese gemeenten, kennisorganisaties
Fryslân werkt	Bundelen van krachten om effectief en efficiënt werkgevers, werknemers en werkzoekenden in onze provincie te helpen.	Fryslân Werkt is een samenwerkingsverband van overheid, onderwijs, UWV, sociale ontwikkelbedrijven, sociale partners en SBB in de arbeidsmarktregio Fryslân.
Fries stedelijk netwerk (verstedelijkingsaanpak)	Versterken van het netwerk van Friese steden en kernen via samenhangende verstedelijkings- en ontwikkelstrategieën.	Provincie Fryslân, Friese gemeenten (o.a. Heerenveen, Drachten/Smallingerland), Rijk.
Gelijke Kansen Alliantie (GKA)	Vergroten van kansengelijkheid voor kinderen en jongeren door samenwerking tussen onderwijs, gemeenten en maatschappelijke partners.	OCW, gemeenten (o.a. Smallingerland, Heerenveen, Opsterland), onderwijsinstellingen, maatschappelijke organisaties.
Gezond en actief leven akkoord (Gala)	Gezonde generatie in 2040 realiseren door inzet op leefstijl, mentale gezondheid, sociale basis en fysieke leefomgeving.	VWS, VNG, GGD GHOR Nederland, Zorgverzekeraars Nederland, gemeenten
Gezond en Actief Leven Akkoord (Gala)	Realiseren van een gezonde generatie in 2040 door inzet op preventie, gezonde leefstijl, mentale gezondheid en sociale basis.	Ministerie van VWS, gemeenten, GGD GHOR Nederland, Zorgverzekeraars Nederland, maatschappelijke organisaties

Gow! Proeftuin	Experimenteren met nieuwe vormen van wonen en zorg voor ouderen.	Zorginstellingen, gemeenten, woningcorporaties, bewoners.
Hive.mobility	Ontwikkeling van slimme en duurzame mobiliteitsoplossingen voor personen- en goederenvervoer in Noord-Nederland.	Provincies Groningen, Fryslân en Drenthe, Hanzehogeschool, RUG, Noorderpoort, OV-bedrijven, gemeenten, bedrijven
Integraal Zorg Akkoord (IZA)	Toekomstbestendig organiseren van zorg en welzijn, met focus op preventie, toegankelijkheid en samenwerking in de regio.	Rijk, zorgverzekeraars, zorgaanbieders, gemeenten, GGD'en, maatschappelijke organisaties.
Innovatiecluster Drachten	Samenwerking tussen hightech bedrijven en kennisinstellingen voor technologische innovatie en talentontwikkeling.	23 hightech bedrijven, Rijksuniversiteit Groningen, Universiteit Twente, NHL Stenden, Hanzehogeschool, Firda, Drenthe College
Innovatiehuis Drachten	Ontwikkeling van Campus Drachten voor zorgtechnologie en hightech innovatie.	Philips Drachten, Innovatiecluster Drachten, Rijksuniversiteit Groningen, NHL Stenden, Firda, ziekenhuis Nij Smellinghe, gemeente Smallingerland
Innovatiepact Fryslân, met wrk.frl, YnBusiness, TAF en FOS	Versterken van brede welvaart en circulaire economie door samenwerking tussen ondernemers, onderwijs en overheid.	Provincie Fryslân, ondernemers, onderwijsinstellingen, gemeenten, WRK.frl, YnBusiness, Toerisme Alliantie Friesland (TAF), FOS
Innovatiewerkplaats Ouderen	Ontwikkelen van toekomstbestendige zorg en ondersteuning voor zelfstandig wonende ouderen in Noord-Nederland.	Hanzehogeschool, Centre of Expertise Healthy Ageing, gemeenten, zorginstellingen, studenten, ouderen
Knooppunt Heerenveen	Verbinding tussen onderwijs en bedrijfsleven om jongeren te binden aan de regio en praktijkervaring te bieden.	Ondernemerskring Heerenveen, Friesland College, gemeente Heerenveen, lokale bedrijven
Nationale omgevingsvisie (NOVI)	Langetermijnvisie van het Rijk op de fysieke leefomgeving, gericht op klimaatadaptatie, energietransitie, economische groei en leefbare regio's	Rijksoverheid, provincies, gemeenten, maatschappelijke organisaties, burgers
Noord-Nederland verdient circulair	Versnellen van de circulaire economie in Noord-Nederland door samenwerking tussen overheden, bedrijven en kennisinstellingen.	Provincies Groningen, Fryslân en Drenthe, Circulair Friesland, bedrijven en onderwijsinstellingen.
NOVEX Lelylijn	Integrale gebiedsontwikkeling rond de mogelijke aanleg van de Lelylijn, met aandacht voor verstedelijking, bereikbaarheid en economische ontwikkeling.	Rijk, provincies Fryslân en Groningen, betrokken gemeenten, regio's.

Online Zorg Ondersteuning (OZO)	Verbeteren van communicatie en samenwerking in zorgnetwerken via een digitaal platform.	Cliënten, familie, mantelzorgers, zorgprofessionals, gemeenten, zorgverzekeraars, Stichting OZOverbindzorg
Ontwerp-Nota Ruimte	Vaststellen van de nationale ruimtelijke koers en kaders voor toekomstige ruimtelijke ontwikkeling.	Rijk, provincies, gemeenten, regio's.
Potato Valley	Innovatie en samenwerking in de aardappelketen voor duurzame productie.	Agrarische bedrijven, kennisinstellingen, overheden.
Programma Optoppen	Verduurzaming en uitbreiding van bestaande woningen door optoppen (extra bouwlaag).	Gemeenten, woningcorporaties, architecten, bouwbedrijven.
Programma wonen, ondersteuning en zorg voor ouderen (WOZO)	Het toekomstbestendig maken van de ouderenzorg.	Cliënten- en patiëntenorganisaties, zorgverleners en zorgaanbieders, woningcorporaties, gemeenten, zorgverzekeraar, ministerie.
Provinciale omgevingsvisie (POVI)	Richting geven aan ruimtelijke keuzes in Fryslân met aandacht voor landbouw, natuur, energie, wonen en economie.	Provincie Fryslân, gemeenten, Wetterskip Fryslân, maatschappelijke partners, inwoners.
Publieke mobiliteit	Verbeteren van bereikbaarheid en mobiliteit voor iedereen, met focus op duurzaamheid en toegankelijkheid.	Provincie Fryslân, gemeenten, OV-bedrijven, Hive.mobility, Rijksoverheid
Regionale agenda laadinfrastructuur	Versnellen van de uitrol van laadinfrastructuur voor elektrisch vervoer in Noord-Nederland.	Provincies Groningen, Fryslân en Drenthe, gemeenten, netbeheerders, Hive.mobility, RAL-Noord
Rijksdiensten Noord-Nederland	Versterken van samenwerking tussen rijksdiensten in Noord-Nederland en het vergroten van regionale binding, onder andere via kennisdeling, stageplaatsen en aansluiting op onderwijs en arbeidsmarkt.	Rijksdiensten in Noord-Nederland, provincies Fryslân, Groningen en Drenthe, gemeenten, onderwijsinstellingen.
Ruimtelijk arrangement Friesland	Afstemming tussen Rijk en regio over ruimtelijke ontwikkelingen en prioriteiten binnen Fryslân.	Rijk, provincie Fryslân, Friese gemeenten.
Veenweideprogramma Fryslân	Beperking bodemdaling en CO2-uitstoot in veenweidegebieden.	Provincie, Wetterskip, LTO Noord, agrarische collectieven, gemeenten en Rijk.
Vereniging Circulair Fryslân	Netwerkorganisatie die circulaire initiatieven in Fryslân verbindt en versterkt.	Meer dan 100 leden waaronder bedrijven, overheden en onderwijsinstellingen.

Vezelhennepdeal Fryslân	Stimuleren van de teelt en verwerking van vezelhennep als duurzaam bouw materiaal.	Provincie Fryslân, bouwbedrijven, agrarische sector, kennisinstellingen.
Waterconserveringsprogramma's	Water langer vasthouden, verdroging voorkomen, landbouw en natuur beter bestand maken tegen droogte	Wetterskip, provincie, terreinbeheerders, agrarische collectieven, gemeenten
Woondeal Friesland	Realiseren van voldoende betaalbare en passende woningen, inclusief afspraken over aantallen, segmenten en kwaliteit.	Rijk (VRO), provincie Fryslân, Friese gemeenten, woningcorporaties, marktpartijen.

9. Hoe organiseren we de samenwerking.

Onze visie op de organisatie NPVR Zuidoost-Fryslân

Een langjarige samenwerking aan meerdere opgaven en met diverse partners (waaronder het Rijk, regionale overheden en maatschappelijke organisaties) vraagt om een heldere, toekomstbestendige en gezamenlijke organisatievorm.

Daarom geven we de komende periode een kwartiermaker de opdracht een organisatievorm uit te werken waarbij we als visie hebben toe te werken naar de uiteindelijke oprichting van de Strategische Alliantie Zuidoost-Fryslân: een samenwerkingsverband waarin partners gelijkwaardig optrekken, dat werkt vanuit een innovatiegedreven portfolioaanpak en vanuit een fysiek Regiokantoor dat als gezamenlijke uitvalsbasis dient voor de uitvoering van het Regioplan.

Onze visie: toewerken naar een Strategische Alliantie Zuidoost-Fryslân

Het Nationaal Programma Vitale Regio's (NPVR) in Zuidoost-Fryslân raakt meerdere domeinen die allemaal met elkaar verweven zijn: wonen, zorg, werk, leefbaarheid, economie, onderwijs en duurzaamheid. Overheden, maatschappelijke organisaties, bedrijven, kennisinstellingen en anderen werken aan deze domeinen. Om een samenhangende en toekomstgerichte aanpak te realiseren, stellen we voor een Strategische Alliantie Zuidoost-Fryslân op te richten, waarin zij gelijkwaardig samenwerken aan de regio. De kwartiermaker zal deze organisatievorm verder uitwerken en concretiseren.

Waarbij we werken vanuit een innovatiegedreven portfolio aanpak

De vraagstukken in dit Regioplan laten zich niet afzonderlijk oplossen met traditionele programma's; daarom stellen we voor te werken vanuit één gezamenlijk portfolio met ruimte om te experimenteren en te leren. We maken van innovatie geen apart thema, maar een manier van werken die de hele regio wendbaar, veerkrachtig en toekomstbestendig maakt. Zo kunnen we sneller inspelen op nieuwe inzichten, beter samenwerken over domeinen heen en vernieuwende oplossingen testen voordat we ze grootschalig invoeren. Daarnaast zorgt portfoliomanagement voor strategische samenhang: alle projecten en programma's moeten aantoonbaar bijdragen aan de langetermijnkoers zoals vastgelegd in dit Regioplan. Het zorgt ook voor transparantie: door te werken met een integraal portfoliodashboard krijgen bestuur en samenleving inzicht in de gemaakte keuzes en hun effecten over alle domeinen heen.

Mogelijke organisatiestructuur

- Een *portfolio board* met daarin bestuurlijke vertegenwoordigers (gemeenten, provincie, Wetterskip, maatschappelijke partners, bedrijfsleven, kennisinstellingen). Met onafhankelijk voorzitter.
- Een *jongerenboard* als innovatieversnellers waarvan de voorzitter in de Portfolio Board zit.
- Een *Portfolio Innovatie Team* dat vanuit een fysiek regiokantoor de werkzaamheden uitvoert. Zij ondersteunt en coördineert de Innovatie crews, bieden ondersteuning rondom innovatieve methoden, verbinden de Innovatie crews met bestaande programma's en projecten, monitoren voortgang en beheren het portfolio-dashboard, ondersteunen de Board.
- Een *Innovatie crew*, ofwel een multidisciplinair team met regiopioniers en strategen. Het ontwikkelt, test en evalueert nieuwe oplossingen, deelt lessen met het Portfolio Innovatie Team en de Board en start pilots, experimenten of proeftuinen in overleg met lopende programma's of projecten.
- *Bestaande programma's en uitvoeringslijnen* zijn al lopende programma's die bijdragen aan de vraagstukken van het NPVR. Ze worden gekoppeld aan het Portfolio Innovatie Team en dragen bij aan de doelen uit het Regioplan. Nieuwe innovaties of nieuwe programma's worden toegevoegd aan het portfolio-dashboard wanneer ze voldoen aan het toetsingskader.

Vanuit een Regiokantoor Nationaal programma vitale regio's

Het Regiokantoor kan fungeren als hart van de samenwerking. Het huisvest het Portfolio Kantoor, de Innovatie Crews, de Portfolio Board, de Jongerenboard en, indien nodig, projectteams.

- *Locatie*: centraal in Zuidoost-Fryslân, bereikbaar per OV en auto.
- *Personele omvang*: 4-6 fte in het Portfolio Kantoor (portfoliomanager, innovatiemakelaar, projectadviseur, data-/kennisanalist, communicatie/participatieadviseur, subsidiespecialist, officie-ondersteuner). Dit wordt aangevuld met flexibele inzet vanuit de deelnemende organisaties.

Het regiokantoor wordt daarnaast ingezet voor de integrale samenwerking aan beleidsmatige thema's tussen bijvoorbeeld Rijk en overheden of diverse overheden met maatschappelijke organisaties.

Planning- en controlcyclus

- *Regioplan* (eens per twintig jaar, actualisatie mogelijk): koers en visie; bekrachtiging door raden, PS en AB.
- *Uitvoeringsagenda* (eens per vier jaar): prioriteiten, middelen en resultaten. Vastgesteld door de Board en bekrachtigd door deelnemende overheden.
- *Doorlopende review* (elk kwartaal): monitoring voortgang, risico's en middelen; besluitvorming in de Board.
- *Evaluatie*: tweejaarlijks een externe evaluatie van effectiviteit, legitimiteit en samenwerking.

Financiering van het NPVR Zuidoost-Fryslân

Om de regionale opgaven effectief aan te pakken, is financiering noodzakelijk. De Strategische Alliantie en huisvesting vragen om middelen, maar ook de uitvoering van de programma's vereist financiering. Bij bestaande, lopende programma's is financiering geregeld, maar dit is onvoldoende om innovatie mogelijk te maken. Financiering moet komen vanuit het Rijk, de provincie, het Wetterskip, de deelnemende gemeenten en via subsidies en bijdragen van maatschappelijke organisaties.

Er is vanuit het Rijk financiering beschikbaar voor 2025, 2026 en 2027 (à 350.000 euro per jaar) voor het schrijven van het Regioplan en de eerste uitvoeringsagenda. Deze middelen worden vanaf 2026 ingezet om de kwartiermaker aan de slag te laten gaan met de voorbereiding van de uitvoeringsfase.

De rol van het Rijk gedurende de uitvoering

Het Rijk is een onmisbare schakel binnen de Strategische Alliantie Zuidoost-Fryslân. Als partner kan het Rijk **experimenteerruimte bieden**, regelruimte scheppen voor vernieuwende aanpakken en proeftuinen mogelijk maken waarin lokale initiatieven kunnen doorgroeien tot nationale voorbeelden. Daarnaast kan het Rijk **wet- en regelgeving aanpassen of verruimen**, interdepartementale samenwerking stimuleren en landelijke beleidskaders verbinden aan regionale initiatieven. Daarmee ontstaat ruimte voor maatwerk en versnelling van transitie die lokaal beginnen, maar nationaal moeten worden geborgd.

Binnen het rijk onderzoeken we hoe **bestaande en toekomstige programma's en regelingen** kunnen bijdragen aan het Plan voor de regio en de uitvoeringsagenda. Zo worden regionale inspanningen versterkt door nationale middelen en ontstaat een krachtige samenwerking waarin vernieuwende ideeën daadwerkelijk worden omgezet in resultaten. Samen bouwen we op deze manier aan een toekomst waarin brede welvaart in Zuidoost-Fryslân duurzaam groeit en bijdraagt aan een sterker Nederland.

Toetsingskader voor toevoeging aan het Portfolio-dashboard NPVR

In Zuidoost-Fryslân lopen al veel initiatieven en programma's om de regionale opgaven op het gebied van wonen, economie, gezondheid en brede welvaart aan te pakken. Om te zorgen dat nieuwe ideeën effectief aansluiten bij deze bestaande inspanningen en bijdragen aan innovatie en maatschappelijke impact, werken we met een toetsingskader. Het kader helpt ons objectief te beoordelen welke initiatieven passen binnen de koers van de regio, voldoende vernieuwend zijn en schaal- of leerpotentieel hebben, zodat we onze middelen gericht inzetten voor een leefbare, veerkrachtige en kansrijke toekomst.

Toetsingskader

Bijdrage aan regionale opgaven

- Draagt het initiatief aantoonbaar bij aan één of meer van de vastgestelde acht regionale vraagstukken?
- Sluit het aan bij de ambities van brede welvaart en de toekomstvisie 2045?

Toelichting: elk programma of project moet aansluiten bij de ambities van brede welvaart en de toekomstvisie 2045.

Innovatief en vernieuwend karakter

- Wordt er iets nieuws ontwikkeld in aanpak, technologie, samenwerking of beleid?
- Doorbreekt het initiatief bestaande schotten of patronen?
- Is er ruimte om te leren, te experimenteren en bij te sturen?

Toelichting: ook programma's moeten innovatiegedreven zijn – niet 'meer van hetzelfde'.

Samenwerking en partnerschap

- Zijn overheden, maatschappelijke organisaties, onderwijs en bedrijfsleven betrokken?
- Is de governance en rolverdeling helder (wie trekt, wie doet mee)?

Toelichting: samenwerking is een voorwaarde voor opname in het portfolio – de regio werkt als één ecosysteem.

Lerend vermogen en opschaalbaarheid

- Is duidelijk hoe kennis, ervaringen en resultaten worden gedeeld met andere initiatieven?
- Zijn er mogelijkheden om werkende oplossingen breder toe te passen of op te schalen?

Toelichting: het portfolio moet een lerend systeem zijn, waarin kennis rolt van pilot naar beleid.

Financiële en organisatorische haalbaarheid

- Is er zicht op de benodigde middelen, fasering en capaciteit?
- Past het initiatief binnen de kaders van NPVR-financiering of andere bronnen?

Toelichting: vernieuwen mag, maar moet uitvoerbaar blijven binnen realistische randvoorwaarden.

10. Wat pakken we als eerste op?

Tussenfase: van voorbereiding naar uitvoering

In de tussenfase werken Rijk en regio intensief samen aan de inrichting van het Nationaal Programma Vitale Regio's (NPVR) in Zuidoost-Fryslân. Een kwartiermaker, gefinancierd uit de procesmiddelen, krijgt hierin een centrale rol. Deze kwartiermaker bereidt de volgende stap voor: de vorming van een Strategische Alliantie die met een innovatieve portfolioaanpak uitvoering gaat geven aan het Regioplan.

In deze fase worden de organisatiestructuur, governance en financieringssysteem verder uitgewerkt en worden de eerste inhoudelijke keuzes gemaakt: welke thema's en projecten komen in de eerste uitvoeringsagenda, en op welke onderwerpen wordt als eerste focus gelegd.

Uitvoeringsagenda's

Het Regioplan wordt de komende twintig jaar gebruikt als leidraad voor de langjarige samenwerking aan de regio Zuidoost-Fryslân, maar het bevat nog geen concrete activiteiten. Deze leggen we vast in vijf op te stellen uitvoeringsagenda's (met ieder een looptijd van vier jaar).

1e uitvoeringsagenda

Zodra vanuit het Rijk duidelijkheid en commitment bestaat over de financiering en het samenwerkingskader, kunnen Rijk en regio gezamenlijk overgaan naar de uitvoeringsfase, waarin de alliantie daadwerkelijk wordt ingericht en het Regioplan tot leven komt in de praktijk.

Oprichting en inrichting Strategische Alliantie

In deze 1e uitvoeringsagenda zal de oprichting en inrichting van de Strategische Alliantie opgepakt worden, inclusief Portfolio Innovatie Team (PIT), de Board en jongerenboard etc. opgenomen worden in de eerste uitvoeringsagenda. Na oprichting van het PIT kunnen zij aan de slag met het koppelen van bestaande programma's en projecten aan het NPVR (vanuit het toetsingskader) en het opzetten van het portfolio-dashboard. Ook kunnen zij aan de slag met het Regiokantoor Zuidoost-Fryslân oppakken.

Verkenning binnenhalen Rijksdienst naar de regio

Ondanks dat het Rijk heeft besloten de spreiding van rijkswerkgelegenheid te willen verbeteren om tot een evenwichtige verdeling over het land te komen, blijkt dat de rijkswerkgelegenheid nog steeds sterk geconcentreerd is in de Randstad: van de groei van 17.527 fte in 2023 kwam 74% daar terecht.

Hoewel het kabinet inzet op spreiding, liggen de meeste concrete rijksplannen en verplaatsingen nog in gebieden die dicht bij de stedelijke kern liggen. Voor regio's zoals Zuidoost-Fryslân betekent dit dat er voorlopig weinig nieuwe rijksdiensten of grote werkgelegenheidsprojecten worden toegevoegd, terwijl de regio juist kan profiteren van extra banen om krimp en vergrijzing te compenseren.

Een wens is om een rijksdienst naar de regio te halen die aansluit op de visie en kracht van deze regio. Te denken valt aan een rijksdienst die zich bezig houdt met duurzame leefomgeving, groene groei en/of innovatie.

11. Terugblik op proces.

In hybride vorm is de afgelopen maanden gewerkt aan zowel de totstandkoming van het Regioplan als de onderlinge verbinding en langjarig samenwerking. Het volgende proces is hierbij aangehouden:

Bijeenkomst: Wat speelt er in onze regio?

- Breed ophalen van vraagstukken met rijk, regio, maatschappelijke organisatie en GeneratieFryslân35 Biosintrum, 05-09-2025

Digitale ronde

- Uitvraag om de opgehaalde input aan te vullen. door rijk, regio, maatschappelijke organisatie en GeneratieFryslân35

Bijeenkomst: Welke kansen heeft innovatie?

- Bespreking van innovatie en de vraagstukken met bestuurders regionale overheden, regiopioniers en GeneratieFryslân35 De Lawei, 26-09-2025

Digitale ronde:

- Uitvraag om de opgehaalde input aan te vullen. door rijk, regio, maatschappelijke organisatie en GeneratieFryslân35

Bijeenkomst: Hoe ziet onze regio over 20 jaar uit?

- Visievorming per vraagstuk met rijk, regio, maatschappelijke organisatie en GeneratieFryslân35 Thialf, 10-10-2025

Digitale ronde:

- Uitvraag om de opgehaalde input aan te vullen. door rijk, regio, maatschappelijke organisatie en GeneratieFryslân35

Bijeenkomst: Aanscherpen vraagstuk, visie en kansen voor innovatie

- Volksvertegenwoordigersbijeenkomst 't Witte Huis, 30-10-2025

Bijeenkomst: Welke input missen we nog in het Regioplan?

- Met het regiobestuur NPVR Zuidoost-Fryslân De Filmkerk, 07-11-2025

Digitale ronde:

- Uitvraag om te reageren op het concept Regioplan door rijk, regio, maatschappelijke organisatie en GeneratieFryslân35

Besluitvorming Regioplan

- Door rijk en regionale overheden